

DOI: [10.32702/2307-2105-2019.2.57](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2019.2.57)

УДК 338.1

*Н. А. Караван,  
к. е. н., доцент, декан факультету менеджменту, економіки, соціології та філології,  
Дніпровський державний технічний університет, м. Кам'янське*

## **ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВИРОБНИЦТВ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН І ХІМІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ**

*N. A. Karavan  
PhD, Docent, Dean of the Faculty of Management, Economics, Sociology and Philology,  
Dniprovsk State Technical University, Kamiansk*

### **ESTIMATION OF FINANCIAL STABILITY OF PRODUCTION OF CHEMICALS AND CHEMICAL PRODUCTS**

*Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції є важливою складовою вітчизняної промисловості, яка обумовлює темпи науково-технічного прогресу. Проведений аналіз довів, що останнім часом намітилася стійка тенденція зменшення обсягів виробництва основних видів хімічної продукції, яке супроводжується зростанням матеріально-енергетичних витрат та відповідним зростанням ціни кінцевої продукції. Значна частка підприємств працює із від'ємним фінансовим результатом. Наголошено, що розробка управлінських заходів щодо покращення фінансового становища повинна базуватися на даних аналізу. Щодо вибору методів оцінки існує два підходи: оцінка фінансової стійкості повинна базуватися не тільки на підставі даних пасиву балансу; для оцінки фінансової стійкості необхідно аналізувати взаємозв'язок між активом і пасивом балансу, тобто аналізувати напрямки використання капіталу. У структурі пасиву балансу найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання і забезпечення. За розрахунковий період вона збільшилася у два рази. Основною характеристикою пасиву балансу виробництв хімічних речовин і хімічної продукції є те, що власний капітал протягом усього періоду набував від'ємних значень, які щороку зростали. Оцінка фінансової стійкості виробництв хімічних речовин і хімічної продукції була здійснена за наступними етапами: аналіз покриття матеріальних обігових коштів стабільними джерелами фінансування; аналіз платоспроможності підприємств; аналіз структури джерел фінансування; комплексна оцінка фінансової стійкості. Проведений аналіз довів нестійкий фінансовий стан як підприємств промисловості в цілому та виробництв хімічних речовин і хімічної продукції зокрема. У підприємств не вистачає грошових коштів для покриття невідкладних зобов'язань. Фактичні значення коефіцієнту абсолютної ліквідності не тільки не відповідають нормативу, а й мають тенденцію до зниження. Прогресуюча динаміка показника загальної рейтингової оцінки також свідчить про загальну тенденцію погіршення фінансового стану підприємств промисловості, а особливо виробництв хімічних речовин і хімічної продукції.*

*The production of chemicals and chemical products is an important component of the domestic industry, which determines the pace of scientific and technological progress. The analysis showed that there has been a steady trend in the decline of production volumes of the main types of*

*chemical products, which is accompanied by an increase in material and energy costs and a corresponding increase in the price of final products. There is also a deterioration of the material and technical base of production. Negative factors that caused the deterioration of financial indicators were the use of outdated technological processes, slow pace of reproduction process, progressive physical, moral and functional wear of the active part of fixed assets, decrease in the rate of innovation activity, etc. A significant proportion of enterprises work with a negative financial result. It was emphasized that the development of management measures to improve the financial situation should be based on analysis data. In the economic literature, many methods of conducting such an analysis are presented. There are two approaches to choosing evaluation methods: the assessment of financial stability should be based only on the data of the balance sheet; for the assessment of financial stability it is necessary to analyze the relationship between the asset and the liability balance, that is, to analyze the use of capital. The assessment of the financial sustainability of chemicals and chemical products was carried out at the following stages: analysis of the coverage of material working capital by stable sources of financing; solvency analysis of enterprises; analysis of financing sources structure; comprehensive assessment of financial sustainability. The information base for the analysis was the consolidated balance sheets of the industry for 2013-2017. In the structure of the liability balance, the largest share is occupied by current liabilities and collateral. During the calculation period it has doubled. The main characteristic of the liability of the balance of production of chemicals and chemical products is that equity capital acquired negative values throughout the period, which grew each year. The analysis conducted proves the unstable financial state as the enterprises of industry in general and the production of chemicals and chemical products in particular. The enterprises do not have enough money to cover urgent obligations. Actual values of the absolute liquidity coefficient not only do not meet the norm, but also tend to decrease. The progressive dynamics of the overall rating score also indicates a general tendency for the deterioration of the financial situation of the industrial enterprises, and in particular the production of chemicals and chemical products.*

**Ключові слова:** *виробництва хімічних речовин; фінансова стійкість; джерела фінансування; аналіз; ліквідність.*

**Keywords:** *chemical production; financial stability; sources of financing; analysis; liquidity.*

**Постановка проблеми.** Вихід України з кризового стану передбачає необхідність суттєвих змін існуючої економічної системи, при цьому першочергового значення набуває стратегія економічного розвитку пріоритетних видів промислової діяльності, ступінь і динаміка розвитку яких виступають визначальним показником економічного стану країни. Саме до таких виробництв відноситься виробництво хімічних речовин і хімічної продукції. Останнім часом намітилася стійка тенденція погіршення фінансового стану хімічних виробництв. Розробка заходів щодо забезпечення фінансової стійкості повинна базуватися на результатах аналізу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** В економічній літературі представлені різні рекомендації стосовно визначення значимості та змісту категорії «фінансова стійкість». Так на думку Є. Ф. Бріггем «з позицій менеджерів аналіз фінансових звітів корисний і для того, щоб допомогти передбачити майбутні умови, в яких опиниться компанія, і що ще більш важливе - аналіз потрібен як відправна точка для планування заходів...» [1, с.107]. Г.Г. Кірейцев визначає фінансову стійкість як «стан майна підприємства, що гарантує йому платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупитись за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток забезпечувати самофінансування та незалежність підприємства від зовнішніх залучених джерел формування активів» [2, с.429]. У якості основних показників аналізу довгострокової платоспроможності автор виділяє наступні: коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, співвідношення позикового та власного капіталу, коефіцієнт забезпеченості за кредитами. К.В. Ізмайлова характеризує фінансову стійкість як «ступінь фінансової незалежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використанням. Цей ступінь незалежності можна оцінювати за різними критеріями: рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування; платоспроможністю підприємства (його потенційною спроможністю покрити термінові зобов'язання мобільними активами); часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування» [3, с.84].

На думку автора для оцінки платоспроможності слід розраховувати коефіцієнти ліквідності: поточної, швидкої, абсолютної. На думку Кононенко О. єдиного загально визнаного підходу до вирішення цієї задачі і побудови відповідних алгоритмів не існує. Щодо вибору методів оцінки фінансової стійкості в економічній літературі існує два підходи: оцінка фінансової стійкості повинна базуватися на тільки на підставі даних пасиву балансу; для оцінки фінансової стійкості необхідно аналізувати взаємозв'язок між активом і пасивом балансу, тобто аналізувати напрямки використання капіталу [4, с.32]. Слід погодитися із думкою автора, другий підхід є більш обґрунтованим.

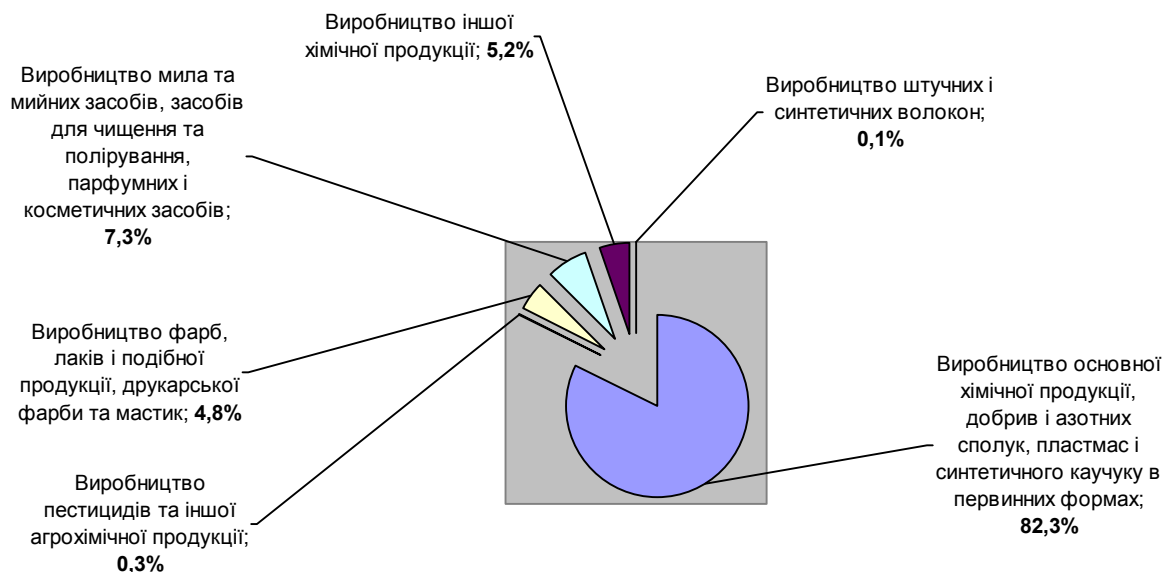
Показники оцінки фінансової стійкості діляться на два змістових блоки: коефіцієнти капіталізації, що характеризують фінансову стійкість з позицій структури джерел; коефіцієнти покриття, що характеризують фінансову стійкість із позицій витрат, пов'язаних з обслуговуванням зовнішніх джерел залучених коштів. Аналіз останніх досліджень і публікацій показав наступне. В економічній літературі представлені різні пропозиції авторів щодо необхідності залучення окремих показників для аналізу фінансової стійкості. Крім цього думки різняться з приводу їх назв та встановлення нормативних значень. Наприклад, назви коефіцієнту фінансової автономії, що зустрічаються, – коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової стійкості тощо. В закордонній практиці використовується коефіцієнт критичної оцінки, який представляє собою частку від ділення суми, що одержана при вирахуванні від суми оборотних активів величини товарно-матеріальних запасів, на величину короткотермінових зобов'язань [1, с. 109]. Слід також зазначити, що в економічній літературі існують різні думки і з приводу включення тих чи інших елементів до складу власного або позикового капіталу.

Таким чином, наявний методичний інструментарій дозволяє здійснювати всебічну оцінку фінансової стійкості різних суб'єктів господарювання, у тому числі і виробництв хімічних речовин і хімічної продукції.

**Постановка завдання.** Основними завданнями проведеного дослідження стали наступні: характеристика стану та обґрунтування особливостей виробництв хімічних речовин і хімічної продукції; дослідження та узагальнення існуючих підходів до оцінки фінансової стійкості виробництв; аналіз та комплексна оцінка фінансової стійкості виробництв хімічних речовин і хімічної продукції; формулювання пропозицій щодо підвищення рівня фінансової стійкості.

**Виклад основного матеріалу.** Хімічне виробництво (код за КВЕД-2010 – 20 «Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції») є одним із чинників, які забезпечують конкурентоспроможний рівень продукції промисловості. Близько 50% хімічної продукції України використовується саме для промислово-технологічного споживання різними секторами промисловості країни [5]. Найбільшу питому вагу у загальних обсягах займає виробництво основної хімічної продукції, добрив і азотних сполук, пластмас і синтетичного каучуку. Структура виробництв хімічних речовин і хімічної продукції наведена на рис. 1. Слід зазначити, що останнім часом намітилася стійка тенденція зменшення обсягів виробництва по основним видам хімічної продукції. Середні індекси змін за період 2012-2017 рр. по основним видам продукції наведені у таблиці 1.

Виробництво хімічної продукції відноситься до матеріаломістких. Так частка матеріальних витрат у собівартості хімічної продукції складає 75-85 %. Зростання цін на сировину та матеріали, яке відбувалося останнім часом, призвело до відповідного зростання цін на хімічну продукцію. Індекси цін виробника (до попереднього року) становили: 2014 рік – 126,0; 2015 рік – 149,2; 2016 рік – 97,8; 2017 рік – 115,1[6]. Наприклад, у 2015 році ціна аміачної селітри становила 6334 грн./т, карбаміду 6450 грн./т. На кінець 2018 року ціни відповідно склали 10700 грн./т та 12000 грн./т. Таким чином, подорожчання становить майже 3,5 разів.



**Рис.1. Структура виробництва хімічних речовин і хімічної продукції**

**Таблиця 1.**  
**Середні індекси змін обсягів виробництва окремих видів хімічної продукції\***

	Індекс змін
Кислота азотна, кислоти сульфоазотні	0,830
Аміак безводний	0,765
Аміак у водному розчині	0,817
Сечовина, яка містить більше 45% азоту	0,760
Сульфат амонію	0,672
Нітрат амонію	0,821
Добрива з вмістом трьох поживних елементів: азоту, фосфору та калію	0,663
Металоїди	0,789
Хлорид водню (соляна кислота)	0,870
Кислота сірчана	0,774
Сульфати	0,993
Силікати, силікати лужних металів технічні	0,753

\* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України

Обсяги виробництва хімічної продукції та її якість обумовлюються кількісними й якісними характеристиками основних засобів. Питома вага основних засобів виробництв хімічних речовин і хімічної продукції у загальній вартості основних засобів промисловості становить 64%. Нажаль, оновлення основних засобів виробництв хімічних речовин і хімічної продукції здійснюється незначними темпами. Так коефіцієнт оновлення основних засобів за останні п'ять років зменшився з 6,4% до 4,9%. Як наслідок, уповільнення темпів оновлення основних засобів хімічних виробництв призвело до зростання їх зношування. Фактичний рівень зношування основних засобів виробництв хімічних речовин і хімічної продукції, по-перше, поступово зростає (приблизно 2% на рік); по-друге, перевищує критичний рівень.

Аналіз показників результативності та ефективності діяльності виробництв хімічних речовин і хімічної продукції показав наступне. Кількість підприємств, які працювали збитково останні три роки (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях) поступово збільшувалася. Загальний фінансовий результат до оподаткування та рентабельність операційної діяльності протягом усього періоду, що аналізувався, набували від'ємних значень та відповідно у 2017 році становили -5993,5 млн.грн. та -1,5% (див. табл. 2)

**Таблиця 2.**  
**Динаміка показників діяльності виробництв хімічних речовин і хімічної продукції\***

Найменування показника	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Фінансовий результат до оподаткування, млн.грн.	-1061,4	-7619,6	-8082	-35509	-34300	-18021,2	-5993,5
Підприємства, які отримали збиток, %	36,8	36,4	36,3	34,9	25,1	26,3	27,2
Рентабельність операційної діяльності, %	0,2	-8	-8,2	-23,5	-14,9	-13,0	-1,5

\*Таблицю складено за даними Державної служби статистики України за відповідні роки

Таким чином, виробництва хімічних речовин і хімічної знаходяться в тяжкому фінансовому стані. Розробка заходів щодо забезпечення фінансової стійкості цих виробництв передбачає необхідність проведення аналізу.

Відповідно до мети дослідження аналіз фінансової стійкості виробництв хімічних речовин і хімічної здійснювався за наступними етапами: аналіз покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування; аналіз платоспроможності підприємств; аналіз структури джерел фінансування; комплексна оцінка фінансової стійкості. Інформаційною базою для проведення аналізу стали показники промисловості за 2013-2017 роки [5-7].

Оцінка фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів. Важливим показником, що характеризує фінансову стійкість підприємств є вид джерел фінансування матеріальних обігових коштів (запасів -  $Z$ ). Так мінімальною умовою фінансової стійкості є наявність власного оборотного капіталу (інші назви - власні обігові кошти; робочий капітал; капітал, що функціонує). Загальною формулою визначення власного оборотного капіталу ( $ВOK$ ) є різниця між оборотними активами та короткостроковими зобов'язаннями, або різниця між сумою власного капіталу і довгострокових зобов'язань та необоротними активами. Отже власні оборотні кошти є частиною обігових коштів, яка фінансується за рахунок власних коштів та довгострокових зобов'язань ( $K\partial$ ). При цьому останні прирівнюються до власних коштів, хоча вони не є такими [3, с.84]. Для забезпечення запасів крім власних обігових коштів, довгострокових кредитів залучаються короткострокові кредити та позики ( $Kк$ ).

Порівняння загальної величини матеріальних обігових коштів й джерел їх формування та визначення надлишку (або нестачі) власних оборотних коштів ( $\pm \Phi_{ВOK}$ ), власних оборотних коштів та довгострокових зобов'язань ( $\pm \Phi_{ВOK+K\partial}$ ) та загальної величини джерел формування ( $\pm \Phi_{ВOK+K\partial+Kк}$ ) дозволяє побудувати трьохкомпонентний тип фінансової стійкості, а саме [4, с.41]:

$$S(\Phi) = \begin{cases} 1, \dots \text{якщо} \dots \Phi > 0 \\ 0, \dots \text{якщо} \dots \Phi < 0 \end{cases} \quad (1)$$

Після проведення відповідних розрахунків можливо визначити із типом фінансової стійкості (див. табл. 3)

**Таблиця 3.**  
**Визначення типу фінансової стійкості**

Тип фінансової стійкості		
Абсолютна фінансова стійкість	$Z < ВOK$	$S = \{1,1,1\}$
Нормальна фінансова стійкість	$Z < ВOK + K\partial$	$S = \{0,1,1\}$
Нестійкий фінансовий стан	$Z < ВOK + K\partial + Kк$	$S = \{0,0,1\}$
Кризовий фінансовий стан	$Z > ВOK + K\partial + Kк$	$S = \{0,0,0\}$

Проведений аналіз, результати якого наведені у табл. 4, свідчить про нестійкий фінансовий стан як для підприємств промисловості в цілому та виробництв хімічних речовин і хімічної продукції зокрема.

**Таблиця 4.**  
**Динаміка порівняння величини матеріальних оборотних активів та джерел їх фінансування\***

Джерело фінансування	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Промисловість</i>					
Власний оборотний капітал	-1150505	-1431071	-1876690	-2262747	-2592552
Власний оборотний капітал та	-783462	-957873	-1292429	-1701606	-2003714

довгострокові зобов'язання					
Власний оборотний капітал, довгострокові та короткострокові зобов'язання	430,3	586,9	708,5	709,6	644,6
<i>Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції</i>					
Власний оборотний капітал	-33706,4	-63344,4	-104648	-121375	-134174
Власний оборотний капітал та довгострокові зобов'язання	-10694,3	-28706,9	-44952,3	-57418,9	-66870,1
Власний оборотний капітал, довгострокові та короткострокові зобов'язання	52281,3	43748,5	54271,8	46862,8	49346,6

\* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України за відповідні роки

Таким чином, для відновлення фінансової рівноваги необхідно поповнити власні джерела, скоротити дебіторську заборгованість, прискорити оборотність запасів.

Оцінка фінансової стійкості за критерієм ліквідності. Характеристика фінансової стійкості потребує залучення не тільки абсолютних показників, але й відносних, а саме коефіцієнтів ліквідності: поточної, швидкої, абсолютної. Проведений аналіз показав, що у підприємств промисловості не вистачає грошових коштів для покриття невідкладних зобов'язань. Так нормативне значення коефіцієнту абсолютної ліквідності повинно перебувати в межах 0,2-0,35. Однак, його фактичні значення не тільки не відповідають нормативу, а й мають тенденцію до зниження (див. табл. 5).

**Таблиця 5.**  
**Динаміка коефіцієнтів ліквідності\***

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,368	1,335	1,223	1,196	1,175	1,251
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,956	0,914	0,863	0,850	0,840	0,888
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,085	0,085	0,078	0,070	0,063	0,062

\* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України за відповідні роки

Оцінка фінансової стійкості за критерієм достатності власних джерел у сукупних джерелах фінансування. Фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке пов'язане також із відповідною структурою активів і пасивів підприємств. У табл. 6 наведена динаміка структури зведеного балансу виробництв хімічних речовин і хімічної продукції за 2013-2017 роки. Аналіз структури активів виробництв хімічних речовин і хімічної продукції дозволив сформулювати наступні висновки: протягом розрахункового періоду структура активів не зазнала будь-яких суттєвих змін, однак спостерігається поступове зменшення питомої ваги необоротних активів; стабільно найбільшу питому вагу займають оборотні активи (в середньому за період 61,8%).

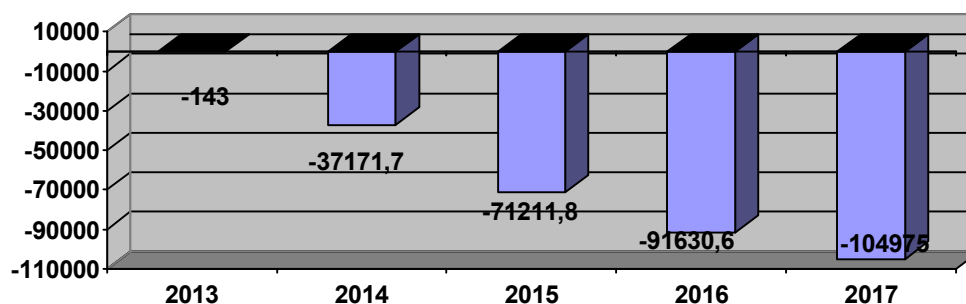
**Таблиця 6.**  
**Структура балансу виробництв хімічних речовин і хімічної продукції в 2013-2017 роках\***

	2013	2014	2015	2016	2017	Середнє
<i>Актив</i>						
Необоротні активи	39,0973	37,4313	38,1219	38,8272	37,1746	38,1305
Оборотні активи	60,8439	62,5246	61,7746	61,1655	62,8177	61,8253
Інші активи	0,059	0,044	0,104	0,007	0,008	0,044
<i>Пасив</i>						
Власний капітал	-0,1666	-53,1617	-81,1922	-119,6106	-133,6477	-77,5558
Довгострокові зобов'язання	26,8063	49,5374	68,0616	83,4857	85,6874	62,7157
Поточні зобов'язання	73,359	103,6233	113,1305	136,1248	147,96	114,8395
Інші зобов'язання	0,0013	0,001	0,0001	0,0001	0,0003	0,0006

\* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України за відповідні роки

У структурі пасиву балансу найбільшу питому вагу займають поточні зобов'язання і забезпечення. За розрахунковий період вона збільшилася у два рази. Нажаль, основною характеристикою пасиву балансу виробництв хімічних речовин і хімічної продукції є те, що власний капітал протягом усього періоду має від'ємні значення, які щороку зростають (див. рис. 2). Так, якщо на початку розрахункового періоду власний капітал хімічних виробництв становив (-143) млн.грн., а на кінець 2017 року (-104975) млн.грн. Від'ємні

значення власного капіталу спостерігаються також у будівництві, добуванні кам'яного та бурого вугілля, оптовій і роздрібній торгівлі та деяких ін.



**Рис. 2. Динаміка власного капіталу хімічних виробництв та хімічної продукції, млн.грн**

*Комплексна оцінка фінансової стійкості.* Для аналізу фінансової стійкості виробництв хімічних речовин і хімічної продукції було використано основні положення методики комплексної рейтингової оцінки. Методика містить наступні етапи: підбір системи фінансово-економічних показників та визначення оптимальної спрямованості їх змін; стандартизація фінансово-економічних показників; розрахунок підсумкових показників рейтингової оцінки тощо. Наявна статистична база обґрунтувала вибір наступних показників оцінки фінансової стійкості: коефіцієнт фінансової автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами, коефіцієнт фінансового левериджу. Розрахункові значення показників аналізу фінансової стійкості наведені у табл. 7.

**Таблиця 7.  
Розрахункові значення показників фінансової стійкості\***

	2013	2014	2015	2016	2017
<i>Промисловість</i>					
Коефіцієнт фінансової автономії	0,385	0,288	0,203	0,189	0,175
Коефіцієнт фінансового ризику	1,596	2,472	3,919	4,296	4,720
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-0,432	-0,844	-1,409	-1,416	-1,477
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	-0,232	-0,134	0,039	0,161	0,236
Коефіцієнт фінансового левериджу	0,508	0,816	1,218	1,063	1,070
<i>Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції</i>					
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	0,357	0,401	0,383	0,365	0,408

\* Розраховано автором за даними Державної служби статистики України за відповідні роки

Слід зазначити, що від'ємні значення власного капіталу виробництв хімічних речовин і хімічної продукції суттєво вплинули на рівень показників. З точки зору трактування отриманих результатів аналізу логічним є значення тільки коефіцієнту забезпечення власними оборотними засобами.

Наступним етапом комплексної оцінки стала стандартизація показників відносно оптимальних. Якщо напрям зміни показника встановлювався у бік збільшення, то стандартизоване значення ( $x_i$ ) визначалося як його співвідношення до нормативного, і навпаки. Розрахунок загальної рейтингової оцінки здійснювався за формулою:

$$R = \sqrt{\sum_{i=1}^m (1 - x_i)^2} \quad (2)$$

Прогресуюча динаміка показника загальної рейтингової оцінки для підприємств промисловості, яка наведена на рис. 3, свідчить про загальну тенденцію погіршення фінансового стану. У 2017 році цей показник порівняно із 2013 роком збільшився на 44 %. Ще більші значення показника загальної рейтингової оцінки характерні для виробництв хімічних речовин і хімічної продукції (див. рис.4.) За період, що аналізується, він також збільшився на 46 %.

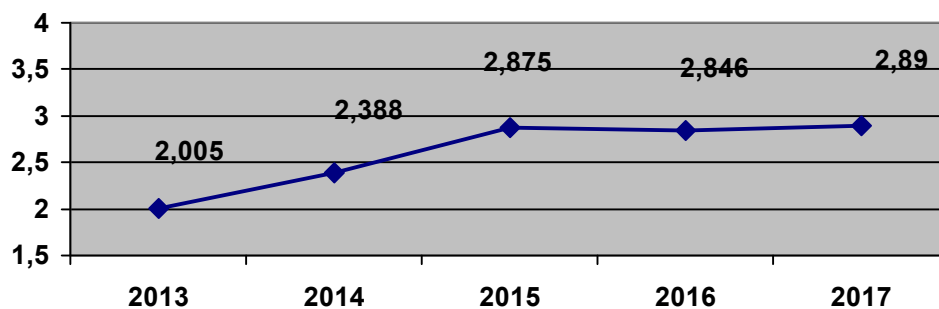


Рис.3. Динаміка показника загальної рейтингової оцінки фінансової стійкості підприємств промисловості

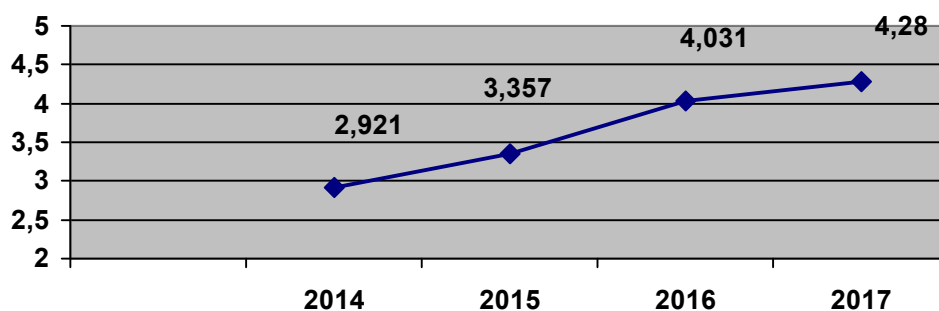


Рис. 4. Динаміка показника загальної рейтингової оцінки фінансової стійкості підприємств по виробництву хімічних речовин та хімічної продукції

Таким чином, проведений із використанням різних методик аналіз довів нестійкий фінансовий стан виробництв хімічних речовин та хімічної продукції.

**Висновки.** Важливим з точки зору перспектив розвитку вітчизняної промисловості є виробництво хімічних речовин та хімічної продукції. Погіршення фінансового стану цих виробництв відбулося під впливом як зовнішніх так і внутрішніх чинників. Основні зовнішні чинники: загальний незадовільний стан економічних процесів в країні, недостатність бюджетного фінансування відтворювальних процесів, високий рівень цін на матеріальні й енергетичні ресурси тощо. Серед внутрішніх чинників слід виділити наступні: використання застарілих технологій; зниження темпів оновлення основних засобів; зростання рівня фізичного, морального й функціонального зношування обладнання. Для оцінки фінансової стійкості виробництв хімічних речовин та хімічної продукції були використані різні методи і підходи. З урахуванням різних аспектів вони довели нестійкий фінансовий стан виробництв. Для відновлення фінансової рівноваги необхідно поповнити власні джерела, скоротити дебіторську заборгованість, прискорити оборотність запасів тощо. Результати дослідження можуть бути використаними в практичній аналітичній роботі підприємств, а також в навчальному процесі підготовки здобувачів вищої освіти за економічними спеціальностями.

#### Список літератури

1. Брігхем Є.Ф. Основи фінансового менеджменту: пер. с англ. – Київ: Молодь, 1997. – 1000 с.
2. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник. Видання третє, перероблене та доповнене. – Київ: «Центр видавничої літератури», 2004. – 531 с.
3. Измайлова К.В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. К.: МАУП, 2001. – 152 с.
4. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності – Х.: Фактор, 2002. - 144 с.
5. Статистичний збірник "Діяльність суб'єктів господарювання за 2017 рік» / Державна служба статистики України за ред. М. Кузнецової; Відп. за випуск О. Колпакова. – К.: ТОВ «Видавництво «Консультант». – 2018. – 145 с.
6. Статистичний щорічник України за 2017 рік / Державна служба статистики України за ред. І. Є. Вернера; Відп. за випуск О. А. Вишневська – <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Статистичний збірник «Промисловість України у 2011-2015 роках» / Державна служба статистики України за ред. І.С. Петренко; Відп. за випуск Ю.М. Лосева – <http://www.ukrstat.gov.ua>

### References.

1. Brihkhem, Ye.F. (1997), *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of Financial Management], Molod, Kyiv, Ukraine, P. 1000.
2. *Finansovyi menedzhment: Navchalnyi posibnyk* [Financial Management: A Manual], Third edition, «Tsentr vydavnychoi literatury», 2004, Kyiv, Ukraine, P. 531.
3. Izmailova, K.V. (2001), *Finansovyi analiz* [Financial Analysis], MAUP, Kyiv, Ukraine, P.152.
4. Kononenko, O. (2002), *Analiz finansovoi zvitnosti* [Analysis of financial statements], Faktor, Kharkiv, Ukraine, P.144.
5. State Statistics Service of Ukraine (2018), Statistical collection "Activities of Business Entities for 2017", TOV «Vydavnytstvo «Konsultant», Kyiv, Ukraine, P.145.
6. State Statistics Service of Ukraine, "Statistical Yearbook of Ukraine for 2017", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. State Statistics Service of Ukraine, Statistical collection "Industry of Ukraine in 2011-2015", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

*Стаття надійшла до редакції 20.02.2019 р.*